

En de heelmesters, vraagt gij? Ja, ook die bewijzen dat het niet al futloosheid, gebrek aan energie is. Er zijn in de jaren '70 zovele heelmesters dat wij van een beweging kunnen spreken, de economisch-patriottische beweging. Ik noem geen namen, wel feiten. Ten eerste bestaan in deze beweging een inzicht in de eenzijdigheid der economische structuur en het besef dat daar iets aan gedaan zal moeten worden. Wat zij kan doen, blijft bescheiden van omvang: de bevordering van het gebruik van het inheemse product, het scheppen van enige werkgelegenheid in de industrie, in wat later armenfabrieken zullen heten. Het is sympathiek maar te weinig om een ommekeer te brengen, zeker wanneer de beweging in de jaren '80 slachtoffer wordt van politieke verdachtmaking. Patriottisch was zij zeker niet bij voorbaat in politieke zin, wel in de economische betekenis van het nationaal bedrijf en product favoriserend. U zult mij voor de voeten werpen dat ik over de overheid zwijg, de boosdoener, zondebok of heelmester bij uitnemendheid, of alles bij elkaar.

Ik zweeg opzettelijk, niet uit discretie maar uit besef. Spreken over de overheid, betekent in ons verband spreken over de economische politiek. Wij komen hier op een vrijwat verweekeld terrein. Een afzonderlijke uiteenzetting is daarom noodzakelijk. Ontdaan van complicaties, van details, ziet de problematiek in deze er als volgt uit. Voorop staat het belang van de stapelmarkt, de handelsfunctie bij uitnemendheid. Dit belang heeft meegebracht dat de economische politiek bij uitstek handelspolitiek is geworden, een politiek die in de eerste plaats rekening hield met wat handelsbelang was. Het leverde geen moeilijkheden op in de zeventiende eeuw toen er expansieruimte genoeg was en men op zijn best hier en daar wat moest bijsturen. Ik laat in het midden of onze economische politiek mercantilistisch van aard was; ik meen van niet, alleen al wegens het ontbreken van een sterk centraal gezag. Zekere mercantilistische elementen ontbraken niet. We herinneren ons allemaal nog uit onze schooljaren het octrooi van de Oostindische Compagnie. Ik zou ten aanzien van de economische politiek liever willen spreken van een stapelmarktpolitiek.

Toen in de achttiende eeuw de economische emancipatie der omringende landen voortschreed, toen een proces van economische verdichting plaatsvond die een vooruitgeschoven vooraanstaande positie nog slechts op werkelijke economische voordelen en niet